

Лекція 8. Рівновага в гетерогенних системах.

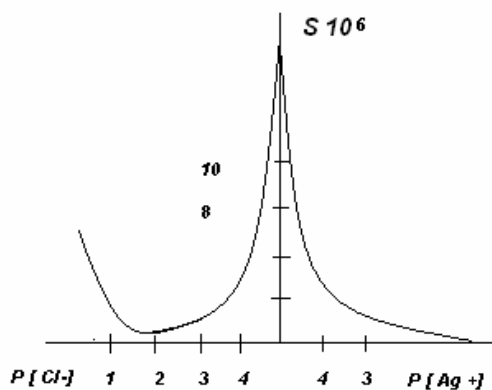
План

1. Наслідки з правил добутку розчинності.

2. Типові задачі.

1. Наслідки з правил добутку розчинності.

Наслідок 1. Зміна концентрації одного з йонів осаду у насиченому

Мал. 3. Вплив концентрації однойменного йона на розчинність осаду

розчині тягне за собою зміну концентрації іншого йона, оскільки їх добуток повинен лишатися постійним. Звідси витікає, що додавання у розчин, що знаходиться у рівновазі з осадом, однойменного йона призводить до зменшення розчинності (мал. 3). При дуже великій концентрації може наступати зворотнє явище внаслідок сольового ефекту чи комплексоутворення йонів осаду з йонами осаджувача.

Наслідок 2

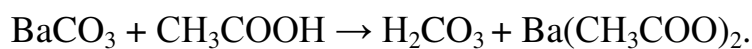
Якщо добуток концентрацій (а точніше активностей) йонів у розчині не дорівнює K_S^T , то настане або розчинення осаду (при $\alpha_A^m \cdot \alpha_B^n < K_S^T$), або утворення осаду ($\alpha_A^m \cdot \alpha_B^n > K_S^T$).

З цього наслідку витікають можливості керування процесами осадження-розчинення. Для розчинення осаду необхідно зменшити концентрацію одного з йонів осаду. Цього можна досягти, пов'язуючи йон осаду в малодисоційовану або комплексну сполуку або змінюючи його ступінь окиснення, іншими словами, викликаючи побічну реакцію.

Наприклад, розчинити осад BaCO_3 можливо, додаючи кислоту, тобто зв'язуючи йони CO_3^{2-} в HCO_3^- та H_2CO_3 . При цьому константа дисоціації додаваної кислоти повинна бути більша константи дисоціації кислот, що

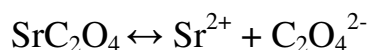
утворилися. В даному випадку розчинення BaCO_3 може пройти в CH_3COOH , так як

$$K_{\text{CH}_3\text{COOH}} = 1,75 \cdot 10^{-5} \gg K_{\text{H}_2\text{CO}_3} = 4,5 \cdot 10^{-7} \text{ та } K_{\text{HCO}_3^-} = 5,0 \cdot 10^{-11}.$$

Розглянемо ще один приклад: розчинення SrC_2O_4 в HCl і CH_3COOH .

Запишемо рівновагу між осадом SrC_2O_4 і його насиченим розчином:

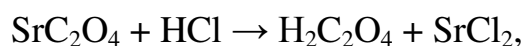
В присутності йонів водню протікають побічні реакції:

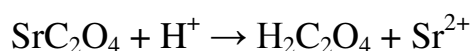
внаслідок чого рівновага реакції осадження – розчинення зсувається вправо.

Які продукти реакції розчинення?

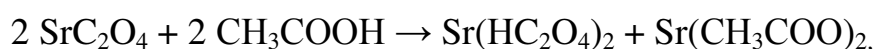
В розчині сильної кислоти (HCl) йонів водню достатньо для зв'язування $\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$ - йонів не тільки в HC_2O_4^- - йон, але і у $\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4$. Тому реакцію розчинення запишемо так:

або у іонному вигляді

В розчині CH_3COOH йонів водню достатньо для утворення HC_2O_4^- йона ($K_{\text{CH}_3\text{COOH}} \cdot > K_{\text{HC}_2\text{O}_4^-}$, але $< K_{\text{H}_2\text{C}_2\text{O}_4}$), тому реакція повинна бути записана так:

або в йонній формі:

2. Типові задачі.

З а д а ч а 1. Розрахуйте розчинність CaCO_3 у воді (без урахування побічних реакцій).

Р о з в' я з о к. Рівновага розчинення CaCO_3 виражається наступним чином: $\text{CaCO}_3 \leftrightarrow \text{Ca}^{2+} + \text{CO}_3^{2-}$, відповідно $m = 1, n = 1$:

$$S = \sqrt{K_S^T} = \sqrt{4,8 \cdot 10^{-9}} = 7 \cdot 10^{-5} \text{ моль / л}$$

З а д а ч а 2. Розрахуйте розчинність CaCO_3 у 0,1 М KNO_3 .

Р о з в'я з о к. У даному випадку KNO_3 створює йонну силу і варто використовувати K_S^P . Розрахуємо йонну силу розчину (вкладом Ca^{2+} та CO_3^{2-} в електростатичні взаємодії нехтуємо; так як їх концентрація дуже мала):

$$\mu = \frac{1}{2} (0,1 \cdot 1^2 + 0,1 \cdot 1^2) = 0,1.$$

Знаходимо за таблицею γ двозарядних йонів ($\gamma = 0,33$) та розраховуємо K_S^P :

$$K_S^P = \frac{K_S^T}{\gamma_{\text{Ca}^{2+}} \cdot \gamma_{\text{CO}_3^{2-}}} = \frac{4,8 \cdot 10^{-9}}{(0,33)^2} = 4,4 \cdot 10^{-8};$$

$$S = \sqrt{K_S^P} = 2,1 \cdot 10^{-4} \text{ моль / л.}$$

Розчинність CaCO_3 у присутності електроліта збільшилась у три рази.

З а д а ч а 3. Розрахуйте розчинність CaCO_3 при рН 5,0.

Р о з в'я з о к. Прийемо для спрощення розрахунку, що $\mu = 0$, тобто $\gamma = 1$. Поряд з головною реакцією, протікають побічні реакції зв'язування CO_3^{2-} -йонів йонами водню в HCO_3^- та H_2CO_3 :

$$S = \sqrt{K_S^Y} = \sqrt{K_S^T / \alpha_{\text{CO}_3^{2-}}}.$$

Йон Ca^{2+} в побічні реакції не вступає. Тому $\alpha_{\text{Ca}^{2+}} = 1$. $\alpha_{\text{CO}_3^{2-}}$, знаходимо, користуючись рівняннями матеріального балансу і константами рівноваги побічних реакцій, тобто константами дисоціації H_2CO_3 :

$$\alpha_{\text{CO}_3^{2-}} = \frac{[\text{CO}_3^{2-}]}{C_{\text{CO}_3^{2-}}} = \frac{K_1 K_2}{[\text{H}^+]^2 + [\text{H}^+] K_1 + K_1 K_2} = \frac{2,25 \cdot 10^{-9}}{(1 \cdot 10^{-5})^2 + 1 \cdot 10^{-5} \cdot 4,5 \cdot 10^{-7} + 2,25 \cdot 10^{-19}} = 2,25 \cdot 10^{-9}.$$

Розраховуємо K_S^Y та S :

$$K_S^Y = 4,8 \cdot 10^{-9} / 2,25 \cdot 10^{-9} = 2,1.$$

$$S = \sqrt{K_S^y} = 1,5 \text{ моль / л.}$$

З наведеного прикладу видно, що хімічний фактор (взаємодія йона осаду з йоном водню) впливає на розчинність осаду набагато сильніше, ніж електролітичний фактор.

З а д а ч а 4. Розрахуйте розчинність CaCO_3 у $0,1 \text{ M CaCl}_2$.

Р о з в'я з о к. Прийmemo $\mu = 0$;

$$S = \frac{K_S^T}{[\text{Ca}^{2+}]} = \frac{4,8 \cdot 10^{-9}}{1 \cdot 10^{-2}} = 4,8 \cdot 10^{-7} \text{ моль / л}$$